

ПРОДУКТИВНІСТЬ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ У ЗМІШАНОМУ ТА МОНОВИДОВОМУ ПОСІВІ

С.О. Гаврилов, к. с.-г. н, ст. н. сп.,
Л.Ю. Блажевич, к. с.-г. н, ст. н. сп.,
С.В. Руленко, аспірант
ННЦ «Інститут землеробства НААН»
obrobitok@ukr.net

Освоєння змішаних посівів є одним з ефективних шляхів управління кількістю і якістю рослинної продукції, процесами оптимізації функціонування агроландшафтів. При цьому більш продуктивними та економічно вигідними є змішані посіви з бобовим компонентом, який у більшості випадків має потужну кореневу систему, що глибоко проникає в ґрунт, здатен накопичувати певну кількість симбіотичного азоту, засвоювати з ґрунту важкодоступні сполуки фосфору та калію. У складі змішаних посівів бобові є не тільки донором мінерального живлення рослин, а й провідною ланкою, що забезпечує отримання врожаю, збалансованого за білком [1, с. 16].

Особливої актуальності бобово-злакові суміші набувають за ведення органічного землеробства, оскільки заборона використання

синтетичних мінеральних добрив (азотовмісні туки практично всі штучного походження), є однією з основних вимог [2, с. 9; 3, с. 24].

Для вивчення та вирішення проблем, що виникають за ведення органічного землеробства, у мережі дослідних установ Національної академії аграрних наук України розгорнуто програму наукових досліджень «Наукові основи розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції та механізми його функціонування в Україні» («Органічне виробництво сільськогосподарської продукції»). Результати, викладені у цьому повідомленні, були отримані протягом 2012-2013 рр. у стаціонарному досліді відділу обробітку ґрунту і боротьби з бур'янами (дослідне господарство «Чабани» Національного наукового центру «Інститут землеробства НААН»), що у північній частині Лісостепу України.

Ґрунт стаціонарного досліді - сірий лісовий крупнопилуватий легкосуглинковий, з умістом гумусу у 0-20 см шарі 1,10-1,25 %, рухомих форм фосфору 12-14 і калію 10-12 мг на 100 г ґрунту, рН_{KCl} 5,0.

Дослідження проводили у експериментальній сівозміні з наступним чергуванням культур: овес+пелюшка – жито озиме+вика озима – пшениця яра+люпин вузьколистий – гречка.

Пшеницю яру та її суміш з люпином вузьколистим вирощували по 2-х фонах основного обробітку ґрунту – за оранки на 20-22 см (контроль) та дискування на 10-12 см. У якості добрива виступала лише побічна продукція попередника, яку заробляли на відповідну глибину основного обробітку ґрунту.

Висівна норма пшенично-люпинової суміші відповідала рекомендованій для пшениці ярої (5 млн. схожих зерен на 1 га) і на 75 % складалась із пшениці ярої та 25 % – з люпину вузьколистого. Сорт пшениці ярої – Недра, люпину вузьколистого – Переможець. Сівбу суміші виконували без чіткого розміщення по рядах (mixed intercropping) [4, с. 55]. Для оцінювання впливу бобового компонента на продуктивність пшениці паралельно висівали культуру у чистому посіві з відповідною нормою висіву. В обох випадках сівбу проводили сівалкою СН-16 з дисковими робочими органами.

Отримані результати досліджень свідчать, що вагомим чинником формування врожаю пшениці ярої як у бінарному, так і в одновидовому посіві були погодні умови періоду вегетації культури. Так, швидке наростання температури повітря за відсутності опадів у критичні періоди росту та розвитку пшениці ярої, зокрема від куціння до трубкування, викликали скорочення тривалості фаз розвитку культури і в кінцевому результаті – істотне зниження врожайності

культури. Якщо у 2012 році, який був сприятливішим для ярих, пшениця у середньому по обробітках сформувала біля 3,0 т/га зерна у чистому посіві та 2,6 т/га у змішаному, то у 2013 році цей показник знизився відповідно у 1,8 і 5,5 рази. Врожайність суміші при цьому знизилась у 2,6 рази.

Формування продуктивності пшениці ярої, як компонента бінарного посіву, також змінювалось залежно від умов вегетації. Так, за співвідношення злакової та бобової культури у нормі висіву 75:25, врожай зернобобової суміші у 2012 році на 47 % був сформований із пшениці ярої і на 53 % – із насіння люпину вузьколистого. У 2013 році через складні погодні умови частка пшениці у формуванні врожаю сумісного посіву знизилась до 24 %, а решту врожаю забезпечив люпин.

Щодо впливу способів основного обробітку на продуктивність пшениці ярої, то різниця між оранкою та дискуванням у одновидовому посіві у 2012 році була неістотною, тоді як у 2013 році перевага – 26 %, була за мілким обробітком. У змішаному посіві тенденція була схожою, однак перевага між обробітками склала 14 %.

Отже, отримані дані свідчать про перспективність сівби пшениці ярої у змішаних посівах і вимагають подальших досліджень для розроблення відповідної технології та адаптування її до виробничих умов.

Література

1. Жученко А.А. Адаптивное растениеводство (эколого-генетические основы) / А.А. Жученко. – Кишинев: Штиница, 1992. – 432 с.
2. Закон України № 425-VII «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.
3. Горчаков Я.В., Дурманов Д.Н. Мировое органическое земледелие 21 века // Я.В. Горчаков, Д.Н. Дурманов. М., – 2002. – 402 с.
4. Прохоров В.Н., Ламан Н.А. Физиолого-экологические основы оптимизации продукционного процесса агрофитоценозов // В.Н. Прохоров, Н.А. Ламан [и др.] – Минск, 2005. – 370 с.